

Alois Jirásek

* 23. srpna 1851, Hronov

† 12. března 1930, Praha

Snažil jsem se oživit naši minulost, přiblížit k jasnějšímu názoru a porozumění. Nečinil jsem tak jako snilek, který má oči jen do minulosti obráceny a nedbá těžkého zápasu svého národa v době nynější. Právě proto, že jsem s celou duší prožíval ten boj, cítil jsem, že také třeba pohlédnout do naší minulosti, neboť dnešku plně neporozumím, kdo nezná včerejška... Obnovit paměť minulých dnů a tou osvěžit a posílit... Tou cestou jsem šel, tak jsem pracoval a vy jste mně porozuměli. V tom je největší odměna a také posila k další práci.

(Ukázka z projevu Aloise Jirásky prosloveného 20. 8. 1911 v Hronově u příležitosti jeho šedesátých narozenin)

Prozaik a dramatik, spolu se Zikmundem Wintrem zakladatel žánru novodobého historického románu a propagátor kritického realismu v české literatuře, který se časově, generačně a svou tvorbou volně zařazuje k ruchovsko-lumírovskému okruhu.

Ukázkový sešit prvního vydání Starých pověstí českých Aloise Jirásky z roku 1894 v nakladatelství Josefa Richarda Vilímka s ilustrací Věnceslava Černého (Národní muzeum)

Alois Jirásek (Památník národního písemnictví)

„Vypravování mohutné, srdečné, úchvatné“, oceňoval folklorista F. Bartoš v dopise Jiráskovi z 24. února 1894. V dramatické tvorbě pěstované od devadesátých let 19. století Jirásek divácké obliby dosáhl jednak hrami z venkovského prostředí (*Vojnarka*, 1890; *Otec*, 1894), především však pohádkově laděnou *Lucernou* (1905), která úspěšně navázala na domácí tradici dramatických báchorek (J. K. Tyl) a na shakespearovskou inspiraci. Nikoli náhodou dobová kritika označila hru za „český sen noci svatojánské“. Výstavbou hry na alegorických symbolech a pohádkových motivech autor podtrhl její nadčasovou platnost – boj za svobodu národa. V dramatické trilogii *Jan Žižka* (1903), *Jan Hus* (1911) a *Jan Roháč* (1918) Jirásek vytvořil typ kolektivního historického dramatu s volně plynoucím dějem.

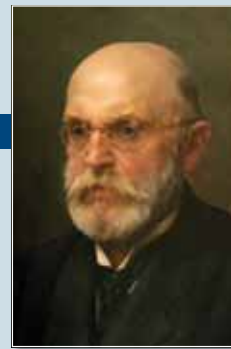
Do čtenářského povědomí se Jirásek zapsal svými romány a kronikářskými cykly, v nichž organicky skloubil děj se zachycením dobové atmosféry. Za umělecký a myšlenkový vrchol Jiráskova díla lze považovat román *Temno*, v němž autor evokuje obraz barokní Prahy zasažené fanatismem jezuitů. Protireformační doba je zde hodnocena z různých úhlů, přičemž estetického účinku Jirásek dosahuje i častým střídáním vypravěčských a slohových postupů.

Jiráskův dopis Bohdanu Jelínkovi ze 14. května 1873 dokládá jeho smysl pro humor a výtvarné schopnosti (Památník národního písemnictví)

Ohlas Jiráskova díla procházel značnými výkyvy: od nadšeného přijetí v čtenářských lidových vrstvách a nekritického ocenění (Z. Nejedlý), přes rozporuplné hodnocení (A. Novák), až po zásadní ideové a estetické odmítnutí (F. X. Šalda). Několik návrhů na udělení Nobelovy ceny za literaturu nebylo úspěšných.

Jiráskovy prózy a dramata patří v české slovesné kultuře k čtenářsky nejoblíbenějším a umělecky nejhodnotnějším. Autor dodnes upoutává svým vypravěčstvím, které účinně zapojil do zápasu o národní a sociální emancipaci, do dialogu o smyslu českých dějin.

Portrét Aloise Jirásky od Jakuba Obrovského, 1918, olej na plátně (Národní muzeum)

Alois Jirásek na oblíbené lavičce nad Hronovem, 1919, fotografie od A. Fuchse (Památník národního písemnictví)

Prof. PhDr. Miloš Zelenka, DrSc.